مجله علم سنجی کاسپین
Caspian Journal of Scientometrics

دانشگاه علوم پزشکی بابل، مجله علم سنجی کاسپین
سال اول، شماره اول، بهار و تابستان۹۳، صفحه ۳۹-۳۳

Original Article
DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.1.1.33

ارزیابی کمی و کیفی مجلات ایران در پایگاه استنادی اسکوپوس طی سال‌های ۲۰۱۲-۲۰۰۰

دریافت مقاله:۹۲/۱۲/۱۳ پذیرش مقاله:۹۳/٤/۹

صدیقه محمد اسماعیل (PhD) [۱]
عارف ریاحی (PhD) [۲*]
فریبا صحبتی‌ها (MA) [۳]

۱. علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، ایران.
۲. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، ایران.
۳. دانشگاه خوارزمی تهران، ایران.

*نویسنده مسئول: عارف ریاحی
تهران، انتهای بزرگراه شهید ستاری، میدان دانشگاه، بلوار شهدای حصارک، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.

Email:
ariahi@ut.ac.ir

چکیده

سابقه و هدف: *در عصر حاضر و با پیشرفت سریع فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی، بررسی وضعیت مجلات جمهوری اسلامی ایران و تلاش برای ارتقای کمی و کیفی آن‌ها در سطح بین‌الملل، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. هدف از مطالعه حاضر ارزیابی کمی و کیفی مجلات نمایه شده ایرانی در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس است.*

مواد و روش‌ها: *پژوهش حاضر، پیمایشی-توصیفی بوده و از نوع کاربردی است که با استفاده از روش‌های علم‌سنجی انجام شده است. منبع گردآوری داده‌ها، پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس و جامعه آماری پژوهش را تمامی مجلات علمی کشور ایران تشکیل می‌دهند که طی سال‌های ۲۰۱۲-۲۰۰۰ درآن پایگاه نمایه شده‌اند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار آماری Excel و برای ترسیم شکل‌ها از نرم افزار تحلیل شبکه NodeXL استفاده شده است.*

یافته‌ها: *یافته‌ها نشان می‌دهد که مجلات نمایه شده ایرانی در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس از ۸ عنوان در سال ۲۰۰۰ به ۱۱۳ عنوان در سال ۲۰۱۲ رسیده است. همچنین طی سال‌های مورد بررسی، مراکز و موسسات علمی و پژوهشی بیشتری عهده‌دار مدیریت و نمایه‌سازی مجلات علمی شده‌اند.*

نتیجه‌گیری: *برخلاف رشد کمی تعداد مجلات نمایه شده، کیفیت مجلات نمایه شده ایرانی (به‌جز چند مورد) از وضعیت مطلوبی برخوردار نمی‌باشند و توجه و سیاست‌گذاری در این خصوص، می‌تواند راهگشا باشد.*

واژگان کلیدی: ***مجلات علمی، ارزیابی، اسکوپوس، ایران***

مقدمه

پیشرفت‌های علمی و فناوری در عصر حاضر مدیون سرمایه‌های فکری و دانشی است که به توسعه و پیشرفت کشورها منجر می‌شود. رشد و پیشرفت علمی در دنیای امروز، مهمترین اولویت و برنامه کشورهای مختلف جهان برای رسیدن به توسعه اقتصادی و بهبود در زندگی مردمانشان می‌باشد(۱).

یکی از زمینه‌های توسعه و ارتقای علمی توجه به ابعاد بین‌المللی تحقیقات است. باید توجه داشت که نتیجه تحقیقات بومی به صورت بین‌المللی نیز عرضه می‌شود تا در سطح دنیا ارزیابی و نقد شود و افراد بیشتری از آن بهره ببرند. نتایج تحقیقات و تولیدات علمی از طریق مجلات به دست کاربران از گروه‌های مختلف محققان و کارشناسان می‌رسد. به همین دلیل نشریات نقش مهمی در توسعه علمی به عهده داشته و همواره مورد توجه بوده‌اند(۲).

از سویی دیگر باید اشاره کرد که مجلات علمی در دنیای کنونی از معیارها و شاخص‌های توسعه فرهنگی- اجتماعی هر ملتی به حساب می‌آیند. نشریات علمی و تخصصی وسیله‌ای برای توزیع و انباشت و همچنین تولید داده‌ها و اطلاعات علمی هستند و برای گسترش و شکوفائی و پیشرفت همه‌جانبه علم، نقش حیاتی و اساسی دارند(۳). این نشریات، ابزار اصلی برای توسعه و پیشرفت علم بوده و می‌توانند در آموزش مستمر، ارتقای تحقیقات، تحریک تفکر و انتشار فعالیت‌های علمی نقش داشته باشند(۴). کمیسیون اتحادیه اروپا این امر را مورد تأکید قرار داده و معتقد است که مجلات علمی، نقش دوگانه ی تأیید و انتشار دانش را داشته و این امر در بایگانی کردن دانش برای تضمین دسترسی دائمی به آن‌ها نقش آفرین می‌باشند(۵) و برای توسعه رقابت و به منظور افزایش کیفیت، مدت‌هاست که مجلات، ارزشیابی و به انواع مختلفی تقسیم و بر اساس تولیدات علمی نویسندگان و مؤسسات علمی و حتی کشورها رتبه‌بندی می‌گردند. الگوها و فنون مختلفی در علم‌سنجی برای ارزشیابی و رتبه‌بندی مجلات علمی به‌کار گرفته می‌شود، که یکی از آن‌ها نمایه شدن مجلات در پایگاه‌های اطلاعاتی است(۶).

بنابراین وضعیت تولیدات علمی نمایه‌سازی شده در پایگاه‌های استنادی یکی از مهمترین شاخص‌هایی است که می‌تواند به منزله موفقیت جامعه پژوهشی هر کشور در انتشار یافته‌های علمی خود در نشریات بین‌المللی در نظر گرفته شود. از طرفی انتشار یافته‌های علمی در نشریات بین‌المللی به نوعی بیانگر قابل قبول بودن سطح علمی دستاوردهای محققان به‌شمار می‌آید.

به همین دلیل افزایش تعداد مجلات علمی نمایه‌سازی شده در پایگاه‌های بین‌المللی، یکی از شاخص‌هایی است که در کنار سایر

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-14]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1393.1.1.6.6]
[DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.1.1.33]

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-14]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1393.1.1.6.6]
[DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.1.1.33]

شاخص‌های علم و فناوری در سطحی وسیع مورد توجه کشورها قرار می‌گیرد. به همین ترتیب، تعداد نشریات کشورها در پایگاه‌های استنادی، به این علت که به منزله‌ی نشانه‌ای از قابل قبول بودن سطح کیفی آن نشریات در سطح بین‌المللی به شمار می‌آید، از اهمیت خاصی برخوردار است. علاوه بر این، حضور این نشریات در پایگاه‌های استنادی، به این علت که می‌تواند بسترهای لازم را برای انتشار و دسترس‌پذیر نمودن تعداد بیشتری از تولیدات علمی کشور در سطح بین‌المللی ایجاد نموده و همچنین به این دلیل که می‌تواند زمینه‌های حضور مؤثرتر جامعه‌ی پژوهشی کشور را در فرآیند ارزیابی و انتشار تولیدات علمی جهانی فراهم سازد، حائز اهمیت است(۷).

باتوجه به این موارد، آگاهی از وضعیت نشریات ایران در پایگاه‌های استنادی، بخشی از مهم‌ترین مسائلی است که پاسخ‌گویی به آن می‌تواند در راستای ارزیابی برون دادهای پژوهشی کشور مورد استفاده قرار گیرد. از آنجایی که طبق بررسی‌های صورت گرفته، تاکنون روند رشد نشریات ایران به صورت علمی و نظام‌مند مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار نگرفته است، لذا پژوهش حاضر با هدف تعیین روند رشد کمی نشریات ایرانی و سنجش کیفی این نشریات در پایگاه اسکوپوس و مقایسه آن با کشورهای دی‌هشت[1] در سال‌های ۲۰۰۰-۲۰۱۲ انجام شد. در ادامه به چند مورد از پژوهش‌های مرتبط با این مطالعه اشاره می شود؛

Mabe در پژوهشی، به مطالعه پویایی رشد نشریات علمی پرداخته است. نتایج مطالعه او نشان داد که نشریات، سالانه رشد ۳/۳ درصدی داشته‌اند و نرخ رشد آنها در پایین‌ترین حد قرار داشته است و این میزان باتوجه به شرایط سیاسی اجتماعی متفاوت بوده است(۸).

صالحی و نوروزی به بررسی جایگاه علمی ایران در جهان و ضریب تاثیر مجله‌های بین‌المللی ایران پرداخته و بیان داشته‌اند که مجلات نمایه‌شده ایرانی به لحاظ میزان استنادات، در وضعیت مطلوبی قرار ندارد و ضریب تاثیرگذاری مجلات بین‌المللی کشورمان در سطح پایینی قرار دارد(۹). یالپانی و همکاران با بررسی مجلات علوم اجتماعی در ایران بیان می‌کنند در مقابل افزایش سریع تعداد نشریات ایرانی در علوم طبیعی که توسط ISI پوشش داده می‌شود، نشریات در زمینه علوم اجتماعی، هنر و علوم انسانی رشد نکرده اند(۱۰).

در پژوهشی دیگر نوروزی و عبدخدا به بررسی مشکلات مجله‌های ایرانی و دلایل عدم نمایه‌سازی آن‌ها توسط پایگاه‌های اطلاعاتی خارجی پرداختند. نتایج بررسی آن‌ها نشان داد که یکی از دلایل عدم استناد به مجله‌های ایرانی، عدم پخش این نشریات در سطح جهان است، چرا که چکیده مقاله‌های منتشر شده در مجله‌های ایرانی در پایگاه‌های اطلاعاتی که اغلب توسط آمریکا و انگلیس هدایت می‌شوند، نمایه‌سازی نمی‌شوند.

همچنین این پژوهش نشان می‌دهد که انتشار یک مجله بدون رعایت استانداردهای انتشار مجله‌های علمی موجب خواهد شد تا آن مجله در پایگاه‌های اطلاعاتی خارجی نمایه‌سازی نشود(۱۱).

اخوتی و همکاران در پژوهشی به مقایسه‌ی ضریب تأثیر مجلات تخصصی کشور ایران و کشورهای منتخب در سال‌های ۲۰۰۹ و ۲۰۱۰ نشان دادند که از نظر شاخص‌های تولید علم در بین ۲۵ کشور مورد بررسی، کشورهای ترکیه، ایران و پاکستان به‌ترتیب هر کدام با ۲۰، ۱۴ و ۹ امتیاز در رتبه‌های اول تا سوم هستند(۱۲).

Reyes به بررسی رشد مجلات نمایه شده آمریکای لاتین و کارائیب در فاصله‌ی سال‌های ۲۰۰۶-۲۰۰۹ پرداخت و نشان داد که رشد بی سابقه مجلات کشورهای مورد بررسی بیش از آنکه تحت تاثیر تغییرات جامعه علمی این کشورها باشد، متاثر از سیاست‌های نمایه‌سازی پایگاه‌های اطلاعاتی ISI بوده است. همچنین نتایج این مطالعه نشان داد که تعداد مجلات نمایه شده طی ۴ سال مورد بررسی، ۳۶۰ درصد رشد داشته است(۱۳).

Willinsky & Edgar در پژوهشی به بررسی مجلات علمی با استفاده از نظام‌های دسترسی پرداختند. نتایج پژوهش آنها نشان داد که گسترش نظام‌های دسترسی آزاد می‌تواند در رشد انتشار مجلات نقش مؤثری داشته باشد، به‌طوری‌که تعداد نشریات آنلاین از یک عنوان در سال‌های ۱۹۰۰-۱۸۷۲ به ۷۰۴ عنوان در سال‌های ۲۰۰۴-۲۰۰۱ رسیده است(۱۴).

روش پژوهش

پژوهش حاضر، پیمایشی-توصیفی بوده و از نوع کاربردی است و با استفاده از روش‌های علم‌سنجی انجام شده است. منبع گردآوری داده‌ها، پایگاه اطلاعاتی Scopus و جامعه این پژوهش را، تمامی مجلات علمی ایران تشکیل می‌دهند که طی سال‌های ۲۰۰۰-۲۰۱۲ در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس نمایه شده‌اند.

در قسمت نخست، برای استخراج مجلات علمی ایرانی با انتخاب برچسب Iran و انتخاب تمامی حوزه‌های موضوعی جستجویی صورت گرفته و مجلات علمی شناسایی و مورد بازیابی قرار گرفتند. اطلاعات مربوط به "سال انتشار آن‌ها"، "حوزه‌های موضوعی"، "شهر" و "سازمان منتشر کننده آن‌ها"، "میزان استناد به مقالات مجلات"، "شاخص h" و غیره بازیابی شدند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار آماری Excel و برای ترسیم شکل‌ها از نرم افزار تحلیل شبکه NodeXL استفاده شده است.

یافته‌ها

یافته‌ها نشان می‌دهد که تعداد نشریات ایرانی نمایه شده در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس، از ۸ مجله در سال ۲۰۰۰ به ۱۱۳ مجله در سال ۲۰۱۲ افزایش یافته است. یعنی تعداد مجلات حدوداً ۱۴ برابر شده است. در نمودار۱، روند مجلات نمایه شده حوزه‌های مختلف موضوعی در طی سال‌های مورد بررسی قابل مشاهده است.

همچنین می‌توان اشاره کرد که نمایه‌سازی مجلات جمهوری اسلامی ایران در طی سال‌های اخیر در مقایسه با کشورهای منطقه از رشد قابل قبولی برخوردار بوده است. اگر چه در سال‌های ابتدایی در مقایسه با کشورهای منطقه هم‌ردیف با کشور پاکستان و مصر و نیز بسیار پایین‌تر از کشور ترکیه بود (۳۶ مجله این کشور در سال ۲۰۰۰ در پایگاه اطلاعاتی

[1].Developing Countries (D8): Bangladesh, Egypt, Indonesia, Iran, Malaysia, Nigeria, Pakistan and Turkey

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-14]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1393.1.1.6.6]
[DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.1.1.33]

اسکوپوس نمایه می‌شدند)، ولی در سال ۲۰۱۲، جایگاه شایسته‌ای را به خود اختصاص داده است. در میان کشورهای در حال توسعه D8 نیز جمهوری اسلامی ایران پس از کشور ترکیه (با ۱۴۹ مجله) در جایگاه دوم قرار دارد.

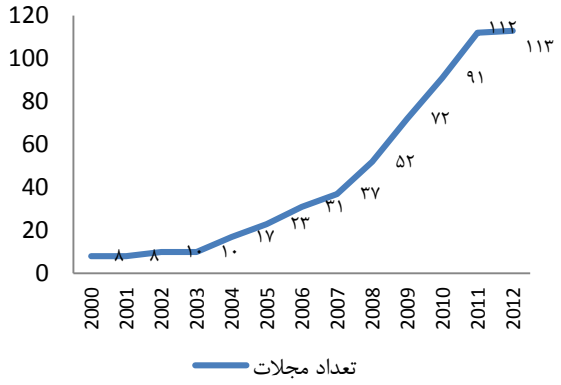

نمودار ۱. روند نمایه‌سازی مجلات ایرانی در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس طی سال‌های ۲۰۰۰-۲۰۱۲

در بین کشورهای آسیایی جمهوری اسلامی ایران پس از کشورهای چین، ژاپن، هند، کره جنوبی و ترکیه در رتبه ششم قرار دارد؛ و تعداد مجلات نمایه شده ایرانی در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس در سال ۲۰۱۲ از تمامی کشورهای آفریقایی (بالاترین تعداد متعلق به کشور آفریقای جنوبی با ۷۱ مجله) بیشتر بوده است.

در رابطه با حوزه موضوعی مجلات نمایه شده باید اشاره کرد که در سال ۲۰۰۰، ۴ مجله در حوزه پزشکی، ۲ مجله در حوزه مهندسی، یک مجله در حوزه مهندسی مواد و یک مجله نیز در حوزه شیمی در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس نمایه می‌شدند.

همچنین، مجلات نمایه شده تنها در دو شهر (شش مجله در تهران و دو مجله در شیراز) تهیه و منتشر می‌شدند. در رابطه با مراکز و موسسات علمی و پژوهشی منتشر کننده مجلات نیز باید اشاره کرد که "دانشگاه علوم پزشکی تهران" با انتشار ۲ مجله در سال ۲۰۰۰، بیشترین میزان مجلات علمی نمایه شده را به خود اختصاص داده است. در جدول ۱، روند نمایه‌سازی مجلات در حوزه‌های مختلف موضوعی،در سال‌های مورد بررسی قابل مشاهده است.

جدول ۱. روند نمایه‌سازی مجلات ایرانی در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس در حوزه‌های مختلف موضوعی در سال‌های ۲۰۰۰-۲۰۱۲

حوزه موضوعی	سال ۲۰۰۰	۲۰۰۱	۲۰۰۲	۲۰۰۳	۲۰۰۴	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۲۰۰۸	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	مجموع
پزشکی	۴	۴	۵	۵	۶	۱۱	۱۴	۱۶	۲۰	۲۸	۳۸	۵۲	۵۱	۵۴
مهندسی	۱	۱	۱	۱	۳	۳	۴	۴	۵	۷	۸	۸	۹	۹
بیوشیمی، ژنتیک و زیست‌شناسی مولکولی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۲	۴	۶	۷	۸	۸	۸
داروشناسی	–	–	–	–	۱	۱	۲	۲	۲	۵	۶	۷	۷	۷
کامپیوتر و علوم وابسته	–	–	–	–	۳	۳	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۵	۶
ایمنی‌شناسی و میکروب‌شناسی	–	–	–	–	–	–	۱	۱	۲	۲	۵	۵	۵	۶
ریاضیات	–	–	–	–	–	–	–	–	۱	۲	۲	۴	۴	۴
شیمی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۲	۲	۲	۳	۴	۴	۴	۴
علوم کشاورزی	–	–	–	–	–	۱	۱	۱	۴	۴	۴	۴	۴	۴
محیط زیست	–	–	۱	۱	۱	۱	۱	۳	۳	۳	۳	۳	۲	۳
علوم اعصاب	–	–	–	–	–	–	–	۱	۱	۲	۲	۳	۳	۳
مهندسی مواد	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۲	۲	۲	۲
علوم اجتماعی	–	–	–	–	–	–	–	–	–	۱	۱	۲	۲	۲
هنر و انسان‌شناسی	–	–	–	–	–	–	–	–	۲	۲	۲	۲	۲	۲
مدیریت و تجارت	–	–	–	–	–	–	–	–	۱	۱	۱	۱	۱	۱
فیزیک	–	–	–	–	–	–	–	–	–	۱	۱	۱	۱	۱
زمین‌شناسی	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	۱	۱
پرستاری	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	۱	۱	۱
چند رشته[۲]	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	۱	۱	۱	۱
مجموع	۸	۸	۱۰	۱۰	۱۷	۲۳	۳۱	۳۷	۵۲	۷۲	۹۱	۱۱۲	۱۱۳	۱۱۹

[۲] مقالات و مدارک حوزه علمی چند رشته‌ای (Multidisciplinary) تحت همین نام در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس ثبت و نمایه شده‌اند.

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-14]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1393.1.1.6.6]
[DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.1.1.33]

از میان ۱۱۳ مجله نمایه شده، ۷۳ مجله در شهر تهران (در ۳۳ مرکز علمی) و ۴۰ مجله (در ۱۶ استان و ۲۴ مرکز علمی) تولید و منتشر می‌شوند. دانشگاه علوم پزشکی تهران با تولید ۲۴ عنوان مجله نمایه شده (بیش از ۲۱ درصد) بهترین رتبه را در میان سایر مراکز علمی و پژوهشی کشور دارد. در جدول ۲، نام ۱۰ مرکز علمی کشور که بیشترین تعداد مجلات نمایه‌شده را پشتیبانی و مدیریت می‌کنند قابل مشاهده است. در همین رابطه می‌توان اضافه کرد که دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور ۶۴ مجله نمایه‌شده را پشتیبانی می‌کنند و سهم دانشگاه‌های وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری نیز ۲۲ مورد می‌باشد. پراکندگی مجلات نمایه شده در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس در داخل کشور نیز در شکل ۱ قابل مشاهده است.

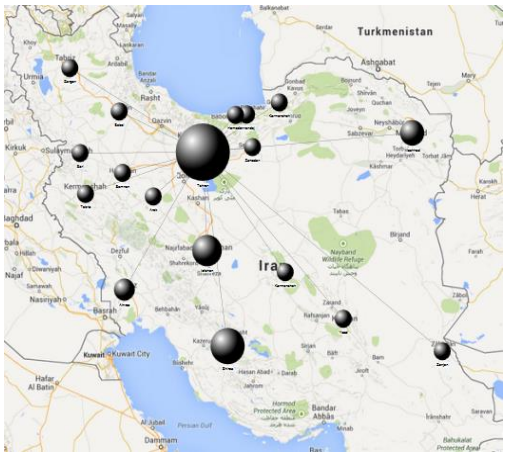

شکل۱. توزیع جغرافیایی مجلات نمایه‌شده در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس در داخل کشور

جدول ۲. مراکز علمی تولید کننده مجلات نمایه شده در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس

نام مرکز	تعداد مجلات
دانشگاه علوم پزشکی تهران	۲۴
دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۸
دانشگاه تهران	۶
جهاد دانشگاهی	۶
دانشگاه علوم پزشکی شیراز	۶
دانشگاه شیراز	۶
دانشگاه علوم پزشکی مشهد	۴
دانشگاه علوم پزشکی اصفهان	۳
دانشگاه علم و صنعت ایران	۳
دانشگاه علوم پزشکی اهواز	۳

سهم سایر پژوهشگاه ها و انجمن‌های علمی حوزه‌های مختلف، ۲۵ عنوان بوده است. دانشگاه آزاد اسلامی نیز تنها ۲ مجله نمایه شده علمی را پشتیبانی می‌کند. در رابطه با وضعیت کیفی مجلات نمایه‌شده ایرانی و ارزیابی کیفی آن‌ها طی سال‌های مورد بررسی باید بیان کرد که سه شاخص ضریب تاثیر و میزان استناد به مقالات و شاخص h مورد استفاده قرار گرفته‌اند. یافته‌های بدست آمده در خصوص شاخص hمجلات نمایه شده ایرانی نشان داد که مجله International Journal of Environmental Science and Technology با $h\ Index=28$ در میان سایر مجلات نمایه شده بالاترین میزان را داشته است. جدول ۳، وضعیت شاخص h مجلات ایرانی نمایه شده در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس را نشان می دهد.

جدول۳. وضعیت شاخص h مجلات ایرانی نمایه شده در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس

شاخص h	۰-۱	۲-۵	۶-۹	۱۰-۲۰	بالاتر از ۲۰
تعداد مجله	۲۸	۶۰	۱۶	۱۱	۴

یافته‌های به‌دست آمده در رابطه با میزان استناد به مقالات منتشر شده در مجلات ایرانی نمایه شده نیز نشان داده است که مجلات International Journal of Environmental Science and Technology و مجله International Journal of Environmental Research بالاترین میزان را داشته و میانگین استناد به هر مقاله دو مجله ذکر شده به ترتیب ۱/۹۸ و ۱/۸۴ بوده است.

در بین تمامی مجلات نمایه شده ایرانی تنها یازده مجله ضریب تاثیر بالاتر از ۱ و بیش از ۷۰ درصد از این مجلات، ضریب تاثیر کمتر از ۰/۵ داشته‌اند. در جدول ۴، وضعیت "میزان استناد به مقالات مجلات ایرانی نمایه شده در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس" قابل مشاهده است.

جدول٤. وضعیت استناد به مقالات مجلات ایرانی نمایه شده در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس

استناد به مقالات	۰-۰/۲۵	۰/۲۵-۰/۵	۰/۵-۰/۷۵	۰/۷۵-۱	بیشتر از ۱
تعداد مجله	۵۶	۲۸	۱۶	۸	۱۱

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های به‌دست آمده از پژوهش نشان می دهد که نمایه شدن مجلات علمی ایرانی در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس طی سال‌های ۲۰۰۰-۲۰۱۲ دارای رشد مثبتی بوده و از ۸ مورد در سال ۲۰۰۰ به ۱۱۳ مورد در سال ۲۰۱۲ رسیده است که این امر نشان دهنده رشد سالیانه ۲۳ درصدی است. و بیشترین میزان رشد در سال ۲۰۰۴ رخ داده است(۷۰ درصد). مطالعات صورت گرفته در سال‌های اخیر نیز همگی، به رشد مجلات حوزه‌های مختلف موضوعی و نیز رشد مجلات کشورهای مختلف دنیا اشاره داشته‌اند و با یافته‌های پژوهش حاضر هم‌سو و هم‌راستا

می‌باشند(۱۳). مقایسه یافته‌های پژوهش با یافته‌های Mabe نیز نشان می‌دهد که میزان رشد مجلات علمی در سال‌های منتهی به ۲۰۱۲، در مقایسه با سال‌های ابتدایی بسیار بیشتر بوده است(۸). نتایج پژوهش در رابطه با سهم موضوعی مجلات علمی نمایه‌شده نیز نشان داده است که بخش قابل توجهی از آن‌ها در حوزه Science تولید و منتشر می‌شوند و در این بین، پزشکی و حوزه‌های وابسته به آن (با بیش از ۴۳ درصد) بیشترین سهم را داشته‌اند.

کمترین میزان مجلات نمایه شده نیز در حوزه علوم انسانی (علوم اجتماعی و هنر) و تنها با ۴ مورد بوده است که نشان از وضعیت نامطلوب روند انتشار و نمایه‌سازی مجلات و مقالات علمی حوزه علوم انسانی دارد. مقایسه نتایج به‌دست آمده از این مطالعه با یافته‌های پژوهش یالپانی و همکاران نیز نشان می‌دهد که روند تولید و نمایه شدن مجلات و مقالات علمی در حوزه‌های علوم به مراتب بیشتر و گسترده از علوم انسانی و علوم اجتماعی است(۱۰).

همچنین گزارشات سالیانه موسسه علمی ISI و پژوهش‌های مرتبط دیگر بر این نکته تاکید دارد که تعداد مدارک و مقالات علمی موجود در نمایه استنادی علوم چندین برابر نمایه استنادی علوم اجتماعی و نمایه استنادی هنر و انسان‌شناسی است (۱۶-۱۴).

یافته‌های پژوهش حاضر در خصوص مراکز و موسسات منتشر کننده مجلات علمی نشان داد که طی سال‌های مورد بررسی، علاوه بر گسترش مجلات نمایه‌شده در حوزه‌های مختلف علوم بشری، در مراکز و موسسات علمی و پژوهشی ایرانی و همچنین در شهرهای مختلف کشورمان دارای رشد بوده است و از ۲ شهر و ۷ مرکز در سال ۲۰۰۰ به ۱۹ شهر و ۵۷ مرکز علمی مختلف در سال ۲۰۱۲ رسیده است که نشان از توسعه و پیشرفت علمی سایر شهرهای کشور و نیز سایر مراکز و موسسات آموزشی و علمی دارد.

در واقع افزایش مجلات نمایه شده در مراکز و شهرهای مختلف، نشان دهنده توزیع ثروت علمی در مناطق مختلف کشور بوده و باعث مشارکت و پیوستن متخصصان و پژوهشگران تمامی نقاط کشور به شبکه‌های علمی بین‌المللی خواهد شد.

نتایج به‌دست آمده در رابطه با کیفیت مجلات نمایه شده ایرانی در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس نیز نشان داد که مجلات ایرانی چه به لحاظ شاخص h و چه از لحاظ ضریب تاثیر و میزان استنادات در وضعیت مطلوبی قرار ندارند و شاخص h بیش از ۷۷ درصد از آن‌هاکمتر از ۵ می‌باشد. همچنین میزان استناد به مقالات بیش از ۹۰ درصد از مجلات نمایه شده، کمتر از یک می‌باشد و در این میان، مجلات و نشریات حوزه علوم محیط زیست بهترین وضعیت را در مقایسه با سایر مجلات علمی داشته‌اند.

همچنین حوزه پزشکی به لحاظ کمی بیشترین تعداد مجلات نمایه‌شده را به خود اختصاص داده است، و کیفیت بخش قابل توجهی از مجلات این حوزه، به جز چند مورد، در وضعیت غیر قابل قبولی قرار دارد و در میان ده مجله بی‌کیفیت ایرانی، نام ۹ مجله حوزه پزشکی به چشم می‌خورد. نتایج یافته‌های رحیمی و همکاران نیز نشان داده بود که میزان استناد به مجلات حوزه پزشکی ایرانی در وضعیت قابل قبولی قرار ندارد(۱۷) و نتایج پژوهش منیری و جعفری نشان داد که مقالات محققان ایرانی در حوزه علوم پزشکی از لحاظ تاثیرگذاری نیز در سطح پایینی قرار دارد(۱۸).

همچنین جستجوی‌های صورت گرفته میان ۱۱۳ مجله نمایه شده در سال ۲۰۱۲ نشان داده است که Iranian Polymer Journal یکی از مجلاتی است که می‌تواند الگوی مناسبی برای سایر مجلات ایرانی باشد. این مجله در عین حال که از قدیمی‌ترین و باسابقه‌ترین مجلات ایرانی نمایه‌شده می‌باشد، به لحاظ کیفی نیز در وضعیت قابل قبولی قرار دارد و یکی از پراستنادترین مجلات ایرانی است.

همچنین، نتایج نشان می‌دهد که هر چند مجلات ایرانی نمایه شده به لحاظ شاخص‌های کمی دارای رشد مثبتی بوده‌اند ولی هنوز به لحاظ کیفی به جایگاه واقعی خود نرسیده‌اند و در وضعیت مطلوبی قرار ندارند. نتایج پژوهش‌های نوروزی و صالحی نیز نشان داده است که مجلات نمایه شده ایرانی در پایگاه‌های اطلاعات علمی معتبر از جمله ISI از وضعیت مطلوبی برخوردار نیستند و در مقایسه با سایر مجلات حوزه خودشان، رتبه پایین‌تری داشته و میزان استناد به آنها نیز کمتر است(۹).

با توجه به مطالب ارائه شده می‌توان چنین استنباط کرد که افزایش کمی و کیفی مجلات علمی ایرانی در حوزه‌های مختلف موضوعی و نمایه‌شدن آن‌ها در پایگاه‌های اطلاعاتی علمی معتبر، نتیجه توجه و سیاست‌گذاری‌های علمی درست و اصولی توسط برنامه‌ریزان و متولیان این امر در کشور بوده و تداوم این مسیر، موجب شکوفایی و نهادینه شدن علم و دانش در کشور خواهد شد.

بی‌شک، گسترش مجلات علمی، گسترش سازمان‌ها، دانشگاه‌ها و مراکز علمی مختلف در پشتیبانی و مدیریت مجلات ونیز توزیع جغرافیایی آن‌ها در سایر شهرها و مناطق مختلف کشور (به‌جزتهران)، موجبات ارتباطات و توسعه عملی در سطح کشور را فراهم می‌سازد.

پیشنهاد می‌شود که سیاست‌گذاران و مسئولان علمی در کشور توجه ویژه‌ای به مجلات علمی نمایه‌شده داشته باشند و سرمایه‌گذاری ویژه‌ای در این بخش صورت بگیرد. حمایت مادی و معنوی مجلات معتبر کشور، علاوه بر توسعه و رشد علمی،موجب ارتقای جایگاه جمهوری اسلامی ایران در منطقه و جهان می‌شود.

همچنین پیشنهاد می‌شود برای شناساندن مجلات ایرانی به دنیا، از هیات تحریریه غیر ایرانی نیز استفاده گردد و سعی شود مجلات ایرانی به صورت منظم انتشار یابند. و با توجه به اینکه یکی از مهمترین دلایل نمایه‌شدن مجلات در پایگاه‌های اطلاعاتی علمی معتبر، زبان مجلات است، نسخه انگلیسی تمامی مقالات مجلات (نه چکیده آن‌ها) تهیه و بر روی وب‌سایت مجله قرار گیرد. این امر رویت‌پذیری مجلات ایرانی در سطح بین‌الملل را افزایش خواهد داد و باعث افزایش میزان استنادات به مقالات و به تبع آن افزایش سطح کیفی مقالات و مجلات علمی خواهد شد.

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-14]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1393.1.1.6.6]
[DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.1.1.33]

References

1. Arasteh H. The Framework for Scientific Development in Iran: A System Approach. Rahyaft J. 2007; 40:5-16. [In Persian]. Available at: http://fast-iran.ir/far/pdf/rahyaft40/en/40-2.pdf
2. Zamani GhH, Azizi Khalkheili T. Status of National Scinetific Journal in databases: The case of Agriculture and Natural Resource Journals. Irainian J of Inform. Processing & management. 2011; 26(4): 803-23. [In Persian]
3. Van Fleet DD, Ray DF, Bedeian AG, Kirk Downey H, et al. The Journal of Management's First 30 Years, Journal of Management (JOM), 2006; 32(4):477-506.
4. Ciger S. Impact factor, citation index and circulation. Hellenic Orthodontic Review. 2003; 6: 31-5.
5. Vandooren F. Study on the economic and technical evolution of the scientific publication markets in Europe. European Commission, UNICA EU Research seminar on FP7; 12 Oct 2006; Brussels, Belgium. Available at: http://ec.europa.eu/research/science-society/pdf/scientific-publication-study_en.pdf
6. Villas MV, Macedo-Soares TDL, Russo GM. Bibliographical research method for business administration studies: a model based on scientific Journal ranking. Brazilian Administration Review. Curitiba. 2008; 5(2): 139-59.
7. Noroozi Chakoli A, Hasanzadeh A; Noormohammadi H; Etemadifar A. Fifteen years of knowledge production in the ISI database (1993-2007). National studies on librarianship and information organization. 2010; 20(1): 175-200. [In Persian]
Available at: http://journals.nlai.ir/faslname/files/site1/user_files_9078a9/zrezaei-A-10-12-415-0e763b0.pdf
8. Mabe M, Amin M. Growth dynamics of scholarly and scientific journals. Scientometrics. 2001; 51(1): 147-62.
9. Salehi k, Noruzi A. The Iranian Journals International Impact Factor: Iran Science Productivity Position. Informology.2006; 3(3 & 4): 169-80. [In Persian]
10. Yalpani M, Heydari A. Mehrdad M, et al. Social sciences in Iran: an analysis of research output of Iranian scholars (1966-2005). The Pennsylvania State University CiteSeerX Archives, (No date) Available at: http://www.korsi.ir/Statics/a.pdf
11. Noruzi A, Abdekhoda H. How to Get Iranian Journals Better Indexed by Foreign Databases? Health Information Management 2011; 8(4): 554-65. [In Persian]
Available at: http://www.sid. ir/fa/VEWSSID/J_pdf/76513902010.pdf
12. Okhovati M, Nekoueimoghadam M, Amiresmaili M, Moradzadeh M, et al. Comparison of Impact Factor of Technical Journals of Iran and Selected Countries. Health Inf. Manage 2013; 10(1): 79-89. [In Persian]
13. Collazo-Reyes F. Growth of the number of indexed journals of Latin America and the Caribbean: the effect on the impact of each country. Scientometrics. 2014; 98(1): 197-209.
14. Edgar BD, Willinsky J. A survey of the scholarly journals using Open Journal Systems. Scholarly and Research Communication. (In Press). Available at: http://pkp.sfu.ca/files/OJS%20Journal%20Survey.pdf
15. McVeigh ME, Open Access Journals in the ISI Citation Databases: Analysis of Impact Factors and Citation Patterns. A citation study from Thomson Scientific (Thomason Corporation). 2004; Available at: http://ip-science.thomsonreuters.com/m/pdfs/openaccesscitations2.pdf
16. Solomon DJ, Laakso M, Bjork BC. A Longitudinal comparison of citation rates and growth among open access journals. J of Informetrics. 2013; 7(3): 642-50.
17. Rahimi A, Asghari R, Tagiyar S, Akbari A. Citing the free medical electronic journals of the DOAJ database in the peer-reviewed journals of Iranian medical sciences universities. Health Information Management. 2008; 5(1): 45-53.
Available at: http://www.him.mui.ac.ir/index.php/him/article/viewFile/89/467. [In Persian]
18. Moniri S, Jafari F. The Quality of Papers of Iranian Scholars in the Field of Medical Sciences: An Impact Survey. National studies on librarianship and information organization. 2011; 22(2): 110-20 [In Persian].

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-14]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1393.1.1.6.6]
[DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.1.1.33]

Babol Uni of Med Sciences

Original Article

Caspian Journal of Scientometrics. 2014; 1(1): 33-39

DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.1.1.33

Qualitative and quantitative evaluation of iranian journals in Scopus database during 2000-2012

Received: 4 March 2014 Accepted: 30 June 2014

Mohammad Esmaeil S (PhD)[1]
Riahi A (PhD)[2*]
Sohbatiha F (MA)[3]

1. Knowledge and Information Science, Azad Islamic University, Branch of Science and Research, Tehran, Iran.
2. Knowledge and Information Science, Azad Islamic University, Branch of Science and Research, Tehran, Iran.
3. Knowledge and Information Science, Kharazmi University, Tehran, Iran.

Corresponding Author:
Riahi A
Sciences & Research Branch, Islamic Azad University, Hesarak, Tehran, Iran.

Email:
ariahi@ut.ac.ir

Abstract

Background and aim: *with rapid innovations and advancements in information and communication technologies in this era, the status of journals of Islamic Republic of Iran and the efforts to improve the quality and quantity of Iranian journals in international level are very important. The present research intends to assess indexed Iranian journals in Scopus database quantitatively and qualitatively.*

Material and methods: *the present research is a descriptive survey which can be applied through Scientometrics methods. Scopus database is the data source here. This research community comprises all Iranian scientific journals indexed in Scopus database during 2000-2012. Statistical software Excel was used to analyze the data and network analysis software NodeXL was applied to draw shapes.*

Findings: *findings indicate that an increase in the number of indexed Iranian Journals in Scopus database from 8 titles in 2000 has reached to 113 titles in 2012. These findings also show that more academic-scientific institutes and centers have been in charge of managing and indexing scientific journals during the study years.*

Conclusion: *unlike the quantitative growth in the number of indexed Journals, the quality of indexed Iranian journals (except for few cases) does not have a desirable condition. Thus, the policies on this issue can be helpful in this regard.*

Keywords: ***scientific journals, Evaluation, Scopus, Iran***

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-14]

[DOR: 20.1001.1.24234710.1393.1.1.6.6]

[DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.1.1.33]